

VIỆN HÀN LÂM
KHOA HỌC XÃ HỘI VIỆT NAM
HỌC VIỆN KHOA HỌC XÃ HỘI

ĐÀO XUÂN HỘI

**HÒA GIẢI TRONG GIẢI QUYẾT
TRANH CHẤP LAO ĐỘNG THEO PHÁP LUẬT
VIỆT NAM HIỆN NAY**

Chuyên ngành: Luật Kinh tế

Mã số: 62 38 01 07

TÓM TẮT LUẬN ÁN TIẾN SĨ LUẬT HỌC

HÀ NỘI - 2017

Công trình được hoàn thành tại:
HỌC VIỆN KHOA HỌC XÃ HỘI
VIỆN HÀN LÂM KHOA HỌC XÃ HỘI VIỆT NAM

Người hướng dẫn khoa học: **PGS.TS. Phạm Hữu Nghị**

Phản biện 1: PGS.TS. Lê Thị Thu Thủy

Phản biện 2: PGS.TS. Lê Thị Hoài Thu

Phản biện 3: TS. Phạm Thị Thúy Nga

Luận án được bảo vệ tại Hội đồng chấm luận án cấp Học viện, họp tại Học viện Khoa học xã hội, Viện Hàn lâm Khoa học xã hội Việt Nam, 477 Nguyễn Trãi, Thanh Xuân, Hà Nội.

Vào hồi giờ ... ngày tháng năm 201...

Có thể tìm hiểu luận án tại:

- Thư viện Quốc gia Việt Nam
- Thư viện Học viện Khoa học xã hội

MỞ ĐẦU

1. Tính cấp thiết của đề tài

Trong các quan hệ xuất hiện, tồn tại và được thừa nhận trong nền kinh tế thị trường, quan hệ lao động là một loại quan hệ đặc biệt bởi nó vừa là quan hệ có tính cá nhân, vừa là quan hệ có tính tập thể; vừa là quan hệ kinh tế, vừa là quan hệ mang tính xã hội. Do nhiều nguyên nhân khác nhau, các tranh chấp lao động thường xuyên xảy ra. Tình hình tranh chấp lao động, đặc biệt là tranh chấp lao động mang tính tập thể thời gian qua có diễn biến phức tạp và ngày càng gia tăng, kéo theo tình trạng nghỉ việc tập thể. Điều này đã ảnh hưởng rất lớn tới hoạt động sản xuất kinh doanh cũng như ổn định trật tự xã hội.

Bộ luật Lao động số 10/2012/QH13 được thông qua ngày 18 tháng 6 năm 2012 bắt đầu chú trọng hơn về vấn đề này thông qua việc quy định nhiều điểm mới về giải quyết tranh chấp lao động, đặc biệt là hòa giải trong giải quyết tranh chấp lao động, cụ thể là vấn đề Hòa giải viên lao động (HGVLĐ) thay vì Hội đồng hòa giải cơ sở cộng với HGVLĐ như trước đây. Bên cạnh đó, Bộ Lao động – Thương binh và Xã hội đang chỉ đạo các cấp triển khai việc thực hiện các quy định về pháp luật của Bộ Luật Lao động 2012 và các văn bản hướng dẫn thi hành về HGVLĐ, những kết quả của việc này có thể góp phần tạo ra các thực tiễn áp dụng phương thức hòa giải nhằm thúc đẩy hòa giải tranh chấp lao động trở thành phương thức giải quyết tranh chấp lao động hiệu quả ở Việt Nam. Song trên thực tế, việc giải quyết tranh chấp lao động thông qua phương thức hòa giải vẫn còn rất hạn chế, chủ yếu vẫn hòa giải các tranh chấp lao động cá nhân và tỷ lệ hòa giải thành cũng chưa cao...

Bên cạnh đó, hòa giải với tư cách là phương thức giải quyết tranh chấp lao động trước đây hầu như chưa được chú trọng cả về lý luận, pháp luật thực định và đặc biệt trong thực tế. Cho đến nay, ở Việt Nam vẫn chưa có mô hình hòa giải tiêu chuẩn và được quản lý một cách chuyên nghiệp, trình tự, thủ tục hòa giải, quyền hạn và tiêu chuẩn của HGVLĐ

cũng còn nhiều điểm hạn chế... Trong khi đó còn thiếu vắng các công trình nghiên cứu về vấn đề này ở nước ta.

Có thể thấy, việc nghiên cứu cơ sở lý luận, thực trạng pháp luật và thực tiễn áp dụng về hòa giải tranh chấp lao động vẫn còn nhiều hạn chế. Trong bối cảnh đó, việc nghiên cứu cơ sở lý luận, thực trạng pháp luật và thực tiễn áp dụng phương thức hòa giải để giải quyết tranh chấp lao động theo quy định của pháp luật Việt Nam hiện hành, từ đó đề xuất giải pháp hoàn thiện pháp luật trong lĩnh vực này là hết sức cần thiết.

Từ những lý do trên đây, tôi đã chọn vấn đề ***“Hòa giải trong giải quyết tranh chấp lao động theo pháp luật Việt Nam hiện nay”*** làm đề tài tiến sĩ luật học thuộc chuyên ngành Luật Kinh tế.

2. Mục đích, nhiệm vụ nghiên cứu

Mục tiêu nghiên cứu trong luận án này là làm sáng tỏ những vấn đề lý luận và thực tiễn của pháp luật về hòa giải tranh chấp lao động ở Việt Nam hiện nay. Từ đó, đề xuất các giải pháp hoàn thiện pháp luật và bảo đảm thực hiện pháp luật về hòa giải tranh chấp lao động.

Để đạt được mục đích nêu trên, luận án cần giải quyết được các nhiệm vụ sau đây:

- Phân tích làm rõ bản chất, ý nghĩa của hòa giải trong giải quyết tranh chấp lao động; nghiên cứu cơ sở lý luận của pháp luật về hòa giải trong giải quyết tranh chấp lao động.

- Phân tích, đánh giá thực trạng pháp luật về hòa giải trong giải quyết tranh chấp lao động; đánh giá thực tiễn thực hiện pháp luật về hòa giải trong giải quyết tranh chấp lao động ở Việt Nam.

- Từ cơ sở lý luận và thực tiễn, luận án nêu định hướng và đề xuất các giải pháp hoàn thiện pháp luật và thực hiện pháp luật về hòa giải trong giải quyết tranh chấp lao động.

3. Đối tượng, phạm vi nghiên cứu của luận án

Đối tượng nghiên cứu của luận án là:

- Những vấn đề lý luận về hòa giải tranh chấp lao động và pháp luật về hòa giải trong giải quyết các tranh chấp lao động.

- Các quy định pháp luật và thực tiễn thực hiện pháp luật về hòa giải trong giải quyết các tranh chấp lao động.

Trong phạm vi nghiên cứu của luận án này, Nghiên cứu sinh đi sâu vào nghiên cứu hòa giải trong giải quyết tranh chấp lao động như một *phương thức độc lập với các phương thức giải quyết tranh chấp lao động khác như phương thức giải quyết tranh chấp tại tòa án hay giải quyết tranh chấp theo thủ tục trọng tài*. Việc hòa giải các bên tranh chấp trong các thủ tục tòa án hay trọng tài như là một bước, một thủ tục trong tiến trình giải quyết tranh chấp có thể được đề cập nhưng không được tập trung nghiên cứu trong luận án này.

4. Phương pháp luận và phương pháp nghiên cứu của luận án

Trong luận án sử dụng nhiều phương pháp nghiên cứu cụ thể như: phương pháp hệ thống, phương pháp phân tích và tổng hợp, phương pháp pháp luật học so sánh, phương pháp thống kê, phương pháp lịch sử cụ thể, đặc biệt là phương pháp phân tích quy phạm pháp luật. Để hoàn thành mục đích nghiên cứu thì có sự kết hợp giữa các phương pháp trong từng phần của luận án, phương pháp phân tích và tổng hợp là phương pháp được sử dụng nhiều nhất trong luận án. Đối với mỗi chương thì có một số phương pháp nghiên cứu chủ đạo để làm rõ mục đích nghiên cứu

Các phương pháp cụ thể nói trên được sử dụng trên cơ sở phương pháp luận là phương pháp duy vật biện chứng, phương pháp chủ nghĩa duy vật lịch sử; quan điểm của chủ nghĩa Mác – Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh về Nhà nước và pháp luật.

5. Đóng góp mới về khoa học của luận án

Là công trình chuyên khảo nghiên cứu trực tiếp, toàn diện, có hệ thống về hòa giải trong giải quyết các tranh chấp lao động tại Việt Nam hiện nay, luận án có những điểm mới chủ yếu như sau:

Về lý luận:

Luận án đã làm sâu sắc thêm những vấn đề lý luận về hoà giải trong giải quyết tranh chấp lao động như quan niệm về tranh chấp lao động; khái niệm hoà giải tranh chấp lao động; những vấn đề lý luận về hoà giải

trong giải quyết tranh chấp lao động (nguyên tắc, chủ thể, quy trình, nội dung hoà giải tranh chấp lao động, tổ chức bộ máy HGV, nhiệm vụ, hoạt động HGV); lý luận về điều chỉnh pháp luật về hoà giải trong giải quyết tranh chấp lao động.

Về đánh giá thực trạng pháp luật hoà giải giải quyết tranh chấp lao động ở Việt Nam:

Luận án đã nhận diện và đánh giá toàn diện hệ thống pháp luật về hoà giải trong giải quyết tranh chấp lao động ở Việt Nam hiện nay (nguyên tắc, thành phần tham gia, trình tự, thủ tục hoà giải tranh chấp lao động, bảo đảm điều kiện cho hoạt động hoà giải tranh chấp lao động ...). Luận án đã đánh giá thực hiện pháp luật hoà giải trong giải quyết tranh chấp lao động. Từ nghiên cứu của mình, nghiên cứu sinh rút ra được một số điểm sau đây: Khẳng định hoà giải là một phương thức giải quyết tranh chấp lao động có nhiều ưu thế cần được ưu tiên; Hệ thống pháp luật về hoà giải tranh chấp lao động ở Việt Nam đang ngày càng hoàn thiện. Bên cạnh đó, luận án cũng đã chỉ ra những hạn chế, bất cập của pháp luật hoà giải trong giải quyết tranh chấp lao động, cụ thể là: Pháp luật Việt Nam chưa có mô hình hoà giải tiêu chuẩn; Chưa có mô hình quản lý hoà giải viên; Quy định tiêu chuẩn hoà giải viên chưa cụ thể; Chưa xác định rõ cơ chế hoạt động của hoà giải viên; Giá trị pháp lý của kết quả hoà giải; Thiếu vắng các quy định khái niệm hòa giải và nguyên tắc hoà giải tranh chấp lao động. Cùng với cơ sở lý luận được làm sáng tỏ ở chương 2, đây là những cơ sở thực tiễn cần thiết để luận án đưa ra những đề xuất hoàn thiện pháp luật giải quyết tranh chấp lao động ở nước ta.

Về đề xuất định hướng và giải pháp hoàn thiện pháp luật về hoà giải giải quyết tranh chấp lao động ở Việt Nam hiện nay:

Trên cơ sở một số định hướng hoàn thiện các quy định pháp luật hoà giải giải quyết tranh chấp lao động, luận án đề xuất giải pháp hoàn thiện pháp luật hoà giải giải quyết tranh chấp lao động, cụ thể sau đây:

Xây dựng khái niệm tranh chấp lao động; Xây dựng khái niệm hoà giải tranh chấp lao động; Quy định các nguyên tắc hoà giải tranh chấp lao

động; Xây dựng mô hình hoà giải chủ động và hoà giải phòng ngừa; Xây dựng cơ quan thống nhất quản lý hoà giải tranh chấp lao động cấp quốc gia; Thiết lập cơ quan hoà giải độc lập và khuyến khích cơ chế hoà giải tư nhân; Hoàn thiện các quy định về hoà giải viên: Mô hình quản lý; tiêu chuẩn hoà giải viên; Cơ chế hoạt động của hoà giải viên; Đề xuất phương án xây dựng quy trình hoà giải trong giải quyết tranh chấp lao động; Xây dựng hệ thống pháp luật về giải quyết tranh chấp lao động riêng và cơ quan giải quyết tranh chấp lao động riêng.

6. Ý nghĩa lý luận và thực tiễn của luận án

Những kết quả nghiên cứu của luận án có giá trị tham khảo cho các cơ quan hữu quan trong quá trình hoạch định chính sách, xây dựng và hoàn thiện pháp luật lao động, hoàn thiện cơ chế về hòa giải trong giải quyết các tranh chấp lao động tại Việt Nam hiện nay.

Luận án là tài liệu tham khảo hữu ích trong các cơ sở nghiên cứu và đào tạo về luật học, trước hết là Luật Lao động.

7. Cơ cấu của luận án

Ngoài phần mở đầu, kết luận và danh mục tài liệu tham khảo, luận án có kết cấu bốn chương:

Chương 1: Tổng quan tình hình nghiên cứu và cơ sở lý thuyết nghiên cứu.

Chương 2: Những vấn đề lý luận về hòa giải, pháp luật về hòa giải trong giải quyết tranh chấp lao động

Chương 3: Thực trạng pháp luật và thực tiễn hoà giải trong tranh chấp lao động ở Việt Nam hiện nay.

Chương 4: Hoàn thiện pháp luật về hòa giải tranh chấp lao động ở Việt Nam hiện nay.

CHƯƠNG 1

TỔNG QUAN TÌNH HÌNH NGHIÊN CỨU VÀ CƠ SỞ LÝ THUYẾT NGHIÊN CỨU

Tổng quan về các công trình nghiên cứu sẽ được thực hiện theo những nội dung như dưới đây:

1.1. Tổng quan các công trình nghiên cứu về hòa giải trong giải quyết tranh chấp lao động

1.1.1. Tổng quan các công trình nghiên cứu về khái niệm tranh chấp lao động, giải quyết tranh chấp lao động, hòa giải trong giải quyết tranh chấp lao động

Khái niệm tranh chấp lao động không phải là khái niệm mới hay có nhiều tranh cãi trong hoạt động nghiên cứu cũng như hoạt động giảng dạy. Khái niệm này đã được đưa ra ở trong giáo trình của nhiều trường đại học như giáo trình Luật lao động Việt Nam của trường Đại học Luật Hà Nội, giáo trình Luật Lao động của trường Đại học Lao động – Xã hội, trong các luận án, các nghiên cứu khác. Tuy vậy, các khái niệm như giải quyết tranh chấp lao động, hòa giải trong giải quyết tranh chấp lao động vẫn chưa được nghiên cứu thấu đáo.

1.1.2. Tổng quan các công trình nghiên cứu về điều chỉnh pháp luật về hòa giải trong giải quyết tranh chấp lao động

Trong phạm vi của luận án này, chỉ có thể chỉ ra một số công trình, chủ yếu là các luận án tiến sĩ. Những công trình này đã đề cập, phân tích đến điều chỉnh pháp luật về giải quyết tranh chấp lao động, về hòa giải, nguyên tắc hòa giải tranh chấp kinh tế, thương mại ... Những kết quả đó từ những công trình trên có liên quan đến nội dung của luận án cũng sẽ được nghiên cứu sinh kế thừa, phân tích thêm làm rõ để phục vụ mục tiêu của luận án.

1.1.3. Tổng quan các công trình nghiên cứu về thực trạng hòa giải trong giải quyết tranh chấp lao động

Thực trạng hòa giải tranh chấp lao động cũng được nhắc đến trong nhiều báo cáo quốc tế tại các diễn đàn, hội thảo của Tổ chức lao động quốc tế (ILO), trong đó thực trạng các tranh chấp lao động xảy ra ở Việt Nam và tình hình giải quyết tranh chấp lao động đã được đề cập. Những kết quả này được sử dụng như những minh chứng khẳng định cho nhận định và phục vụ cho việc đề xuất trong chương 4.

1.1.4. Đánh giá tổng quan tình hình nghiên cứu và những vấn đề cần tiếp tục nghiên cứu

Các tri thức lý luận chung về giải quyết tranh chấp cũng như hòa giải trong giải quyết tranh chấp ở các nghiên cứu trên sẽ được xem xét để kế thừa, tiếp thu và sử dụng để giải quyết những vấn đề lý luận về hòa giải trong giải quyết tranh chấp lao động là đối tượng nghiên cứu của luận án này. Trong luận án này, những vấn đề về khái niệm, nguyên tắc, chủ thể, nội dung, mô hình quản lý hoạt động của hòa giải viên sẽ được nghiên cứu, phân tích, đưa ra thực trạng và giải pháp trong sự độc lập và hoàn chỉnh nhất định, những quan điểm của các chuyên gia nghiên cứu về Luật Lao động trong các hội thảo, các tài liệu cũng sẽ được cân nhắc đến tính phù hợp để các nội dung trong khuyến nghị phần chương 4 phù hợp hơn với thực tiễn Việt Nam và thông lệ Quốc tế.

1.2. Cơ sở lý thuyết nghiên cứu đề tài

1.2.1. Một số lý thuyết được sử dụng

Luận án được thực hiện trên cơ sở tính chất của quan hệ lao động, tôn trọng các nguyên tắc cơ bản của luật lao động được thế giới thừa nhận, tiếp thu có chọn lọc một số quan điểm, kinh nghiệm của các nước và dựa trên thực trạng pháp luật cũng như áp dụng pháp luật Việt Nam hiện nay về hòa giải trong giải quyết tranh chấp lao động.

1.2.2. Khung phân tích để làm rõ lý thuyết

Đưa ra các câu hỏi và giả thiết nghiên cứu và dự kiến nghiên cứu về những khía cạnh lý luận, pháp luật thực định, và đề xuất kiến nghị.

KẾT LUẬN CHƯƠNG 1

Trên cơ sở kế thừa những kết quả nghiên cứu từ các công trình nghiên cứu, các tài liệu, giáo trình, bài báo, báo cáo và còn nhiều các tài liệu liên quan chưa được liệt kê ở trên, Luận án sẽ tiếp tục phân tích, làm rõ và giải quyết những nội dung cơ bản về khái niệm, nguyên tắc, chủ thể, nội dung, quy trình, cơ chế quản lý, hoạt động ... của hòa giải tranh chấp lao động, trên các phương diện lý thuyết, thực trạng và đề ra các giải pháp phù hợp.

Trong quá trình nghiên cứu đề tài, các phương pháp nghiên cứu sử dụng trong luận án bao gồm: phương pháp lý luận, phân tích, tổng hợp, logic, lịch sử... Bên cạnh đó, các phương pháp so sánh, liên hệ với pháp luật và thực trạng pháp luật ở các nước khác trên thế giới cũng được sử dụng.

CHƯƠNG 2

NHỮNG VẤN ĐỀ LÝ LUẬN VỀ HÒA GIẢI, PHÁP LUẬT VỀ HÒA GIẢI TRONG GIẢI QUYẾT TRANH CHẤP LAO ĐỘNG

2.1. Khái niệm tranh chấp lao động, hòa giải tranh chấp lao động

2.1.1. Khái niệm, đặc điểm tranh chấp lao động

Có thể còn nhiều cách nhìn nhận khác nhau. Trong phạm vi nghiên cứu này, có thể hiểu *Tranh chấp lao động là tranh chấp giữa các chủ thể quan hệ lao động với nhau hoặc với các chủ thể khác trong việc thực hiện các quyền, nghĩa vụ và các lợi ích trong quan hệ lao động, hay liên quan đến vấn đề tổ chức hoặc đại diện trong thương lượng.*

2.1.2. Khái niệm, đặc điểm của hòa giải trong giải quyết tranh chấp lao động

2.1.2.1. Khái niệm giải quyết tranh chấp lao động

“Giải quyết tranh chấp lao động được hiểu là những hoạt động nhằm dàn xếp những bất ổn trong quan hệ lao động, để các bên có thể tiếp tục thực hiện quan hệ lao động một cách hài hoà theo những cam kết trong hợp đồng lao động hay theo những quy định của pháp luật lao động”. Có nhiều cách để giải quyết tranh chấp lao động.

2.1.2.2. Khái niệm hòa giải trong giải quyết tranh chấp lao động

Hòa giải trong giải quyết tranh chấp lao động là một phương thức giải quyết tranh chấp trong lĩnh vực lao động giữa các chủ thể của quan hệ lao động thông qua việc các bên thương lượng với sự trợ giúp của người thứ ba gọi là HGV (hay người hòa giải).

Hoà giải trong giải quyết tranh chấp lao động có các đặc điểm khác biệt so với hoà giải trong các lĩnh vực khác xuất phát từ đặc điểm, bản